

атеїстичного виховання учнів у радянській школі. Й що маємо? Нагадаємо, більшість українських віруючих зараз ті, що колись закінчили радянські учбові заклади. Серед сучасних релігійних пропагандистів багато тих, хто навчався у вузах, де був обов'язковим предмет «Науковий атеїзм». Найпопулярніший православний пропагандист на пострадянському просторі диякон О. Кураєв навчався в МДУ на філософському факультеті і саме на кафедрі наукового атеїзму.

Якщо використовувати християнську лексику, то треба зробити усе можливе, щоб українська школа не стала полем битви між силами диявола та Бога. Сатана завжди там, де його бажають позбутися. Увесь сенс християнської етики у тому й полягає, щоб людина перемогла диявола у боротьбі за свою душу. Якщо цього не пояснювати дитині, то це вже не християнська, а просто етика, якої можна навчати незалежно від релігійних уподобань вчителів та учнів. Як взагалі собі уявляють ті, хто пропонує таки ввести релігійне виховання у школу, пов'язати боротьбу реальну, повсякденну між силами добра і зла із запізненням дитини на урок, оцінкою за знання біблейських сюжетів, зі звітом вчителя про успіхи в моральному становленні дітей, із всім тим, що вимагає реальне життя будь-якої нашої школи.

Є ще один дуже неприємний, на наш погляд, аспект дискурсу. Хіба ж не є моральним обов'язком священнослужителів пропагувати свою віру. Хіба ж мало недільних шкіл, релігійних навчальних закладів, де без жодних дискусій держава дозволяє виховувати людей, у тому загальному диточок, будь-якій етиці? Чи дітки не бажають, чи грошей не вистачає чи парафіян не можна переконати у важливості цієї справи, щоб і учні були і учбового матеріалу було достатньо. І виглядає це так, нібито свої моральні (та й матеріальні) проблеми деякі релігійні (не надто бідні, бо маніпулюють мільйонами вірних, коли аргументують необхідність «християнської етики» у світських школах) організації хочуть перекласти на збіднілу державу, якій так співчувають.

«Не зашкодь!» - гасло лікарів, провізорів, фармацевтів. Якщо ліки мають протипоказання та побічні ефекти, то про це треба повідомити хворому або ж взагалі не рекомендувати йому їх вживати. Дійсно, наше суспільство занедужало, однак, чи не здається, що дуже забагато протипоказань у ліках, що йому пропонують прихильники викладання «християнської етики». Більше того, чи такі ліки взагалі можна рекомендувати представникам інших релігій чи то невірним й атеїстам.

ЕТИЧНІ ЕКСПЕРИМЕНТИ З ДІТЬМИ

Президент України Віктор Ющенко під час виступу в Києві на засіданні одного із Круглих столів на тему: «З любов'ю і турботою до дітей» поставив перед українськими освітянами завдання: до кінця серпня створити спецкурс із релігійної етики. Глава держави популярно пояснив, що «йдеться про Бога, віру в тій або іншій формі: не ставиться за мету однобічне висвітлення цього питання. Слід взяти загальні підходи всіх церков». Звичайно, виконання такого завдання обернеться ще одним анекдотом про «перехльости» нинішньої гуманітарної політики. Складається враження, що шановні економісти, політики тощо вже розв'язали всі свої фахові питання, а тепер вирішили на дозвіллі висловити «пару думок» з питань інших наук, зокрема етики.

Я не знаю, хто та як і в якому вищому навчальному закладі вивчав етику, навіть марксистсько-ленінську, але бодай із телевізійних або радіопрограм людина мала б знати, що етика - «теж наука». Причому серед гуманітарних наук вона є однією із найскладніших. І за два-три місяці наклепати сякий-такий курс для діток не вийде, або це буде - дивогляд, дурниця.

По-перше, не зрозуміло, чому треба викладати саме «релігійну» етику, а не філософську або ж просто в дусі постмодернового моралізму. По-друге, які можуть бути загальні підходи у церков, які конфліктують або забороняють (чи закликають до заборони) інші церкви або релігійні рухи, котрих у нас достатньо. Що може бути спільного у мормонів, бахаїстів і кришнаїтів? Чи треба діткам у школі в багатоетнічній і демократичній державі пояснювати, що одні релігії релігійніші за інші, одні вірники погані, а інші гарні? Тисячі років представники різних релігій не здатні розв'язати цю проблему, а в нас, виходить, затримка була тільки за вказівкою Президента і наказом міністра: тепер за два-три місяці все владнається. По-третє, чи будуть поруч із релігійною етикою, котра спиратиметься на якусь невідому ідеалістичну єдність, викладати у тих же класах «звичайну» етику? По-четверте, якщо викладати «звичайну» етику, то яку саме. Люди з вищою освітою знають, що течій в секулярній етиці багато, а питома української етики за останні 15 років у нас ніхто не розробив. Бо ж всі етичні прямування в світі спираються на суму якихось вихідних критеріїв, ідей. Ці критерії та ідеї у нас досі не розроблені, бо сьогодні в нас у гуманітарній науці панує ще більша корупція, шарлатанство і бездарність, аніж у сфері

«державорозбудовчій».

І останнє: чи не слід було б усі ці «дрібниці» спочатку прилюдно обговорити, а вже потім валити на дитячі голівки всю цю купину дорослого безглуздя? Бо на дітей у нас теж має поширюватися право вільного вибору, гарантом чого також повинен бути наш Президент.

*Статтю видрукувано в газеті «День»
за 1 липня 2005 року*

Рябокоть Л.

ДОРОСЛІ ВИМОГИ ДО ДИТЯЧОЇ МОРАЛІ

У нинішньому навчальному році для п'ятикласників і шестикласників буде введено новий предмет — «Етика». Це культурологічний курс світського характеру, в ньому відсутнє релігійне виховання. Дітей десяти-дванадцяти років ознайомлять з моральними нормами і загальнолюдськими цінностями, постараються допомогти визначитися із власною життєвою позицією. Автори програми і підручників розраховують, що шкільні уроки етики, прописані в розкладі один раз на тиждень, навчать дітей виявляти дружелюбність, ввічливість, увагу і чуйність у ставленні до інших людей, зробилять наших дітей більш толерантними і милосердними, навчать розрізняти мораль і аморальність.

Проводитимуть уроки етики вчителі історії, правознавства, української мови і літератури, зарубіжної літератури. Оцінюватися ж засвоєння матеріалу з незвичайного предмету будуть за загальноприйнятою 12-ти бальною системою. У критеріях на вищі бали («10», «11», «12») — уміння попереджувати і вирішувати конфлікти, самостійно порівнювати і оцінювати явища моралі, систематизувати події життя з точки зору їх моральних цінностей. Такі от будуть дуже дорослі вимоги для одинадцятирічних дітей.

Введення етики як окремого предмета багато вчителів вважають недоцільним. Хоч би тому, що менше ніж за місяць до початку навчального року вони ще не бачили програми. До того ж вважають, що введення нового предмета скорочує час на вивчення базових. Чи морально буде оцінювати знання здібного учня, вчинки якого розходяться з його словами? Або того, хто погано вміє говорити, але завжди готовий прийти людям на допомогу? Вчителі також відзначали

невідповідність програми віковому рівню дітей, а також говорили про те, що читати такий «затеоретизований» курс під силу професійним психологам і філософам.

Багато хто з учених сумнівається в успіху цієї новації в шкільній програмі. Зокрема, доктор філософських наук Сергій Кримський вважає, «що задуми з уроками етики можуть привести до негативного результату, оскільки в інтелектуальному плані тут потрібна делікатність, віртуозність, яка відсутня не лише у багатьох шкільних викладачів, але і у багатьох наших учених. У нас втрачена культура християнської духовності, яка дозволяла про найскладніші речі говорити загальнодоступною мовою. Ми втратили духовну цензуру, навчання якої потребує багатьох зусиль і яка дає змогу грамотно говорити на етичні теми. Цей експеримент може вилитися у відштовхування від предмета. Про високі громадянські цінності треба говорити, але в особливому, камерному, контексті. Я дуже боюся вульгаризації. Діти ж дуже відчують особистість педагога. Педагогічний процес — це не лише трансляція знань, це трансляція особистості. Лише у випадку, коли особистість влаштовує слухачів, вони прийматимуть усе, що вона скаже. От якраз цієї трансляції особистості поки немає в школах. І поки її немає, не можна такий делікатний предмет, як етика, включати до програми. Я боюся, що його буде скомпрометовано».

Але Міністерство освіти ці застереження, схоже, не бентежать. Більш того планується, що згодом школярі зможуть глибше ознайомитися з морально-етичною і релігійною проблематикою на спеціальних факультативах за вибором (необов'язкових для всіх учнів заняттях). Міністерством освіти і науки України було створено спеціальну комісію, яка і має визначити зміст нових курсів з етики віри і релігієзнавства. Це — перший крок до виконання доручення Президента «відносно подолання морально-духовної кризи суспільства» і пропозиції ввести в новому навчальному році уроки віри. Тепер працівники Міністерства мають забезпечити вироблення концепції курсів, написання нових програм, створення підручників і посібників, а також підготовку відповідних кадрів. І все це за декілька місяців.

У комісію з вироблення концепції курсів входять представники від учених, педагогів, філософів, а також різних християнських конфесій. Чи легко привести бачення кожного до єдиного знаменника? Думається, непросто. Міністр же своїм наказом оголосив про введення факультативних курсів з морально-етичної проблематики вже з нинішнього навчального року (начебто виконав побажання Президента), але з обмовкою, що факультативи працюватимуть лише там, де є кадрове